

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-453-5-2>

**ON THE PRACTICE OF APPLYING PUNISHMENT FOR ILLEGAL
HANDLING OF WEAPONS, AMMUNITION OR EXPLOSIVES**

**ЩОДО ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОКАРАННЯ
ЗА НЕЗАКОННЕ ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ
ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ**

Andrushko A. V.
*DSc (Law), Professor,
Uzhhorod National University*

Андрушко А. В.
*доктор юридичних наук, професор,
Ужгородський національний
університет*

Вивчення практики застосування покарання за конкретні кримінальні правопорушення дозволяє отримати важливу інформацію, яка стосується призначених за вчинення вказаних діянь покарань, типових помилок, що допускаються судами при їх призначенні, а також при звільненні засуджених від покарання та його відбуття. Стосується зазначене й незаконного поведіння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК України).

Наведені нижче дані одержані в результаті аналізу 150 обвинувальних вироків, що набрали законної сили, ухвалених судами першої інстанції за період з 2019 по 2024 рік. Автором узагальнено дані, що стосуються 152 засуджених за незаконне поведіння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. З-поміж цих осіб 120 (79%) засуджено за носіння, зберігання, придбання, передачу чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу (ч. 1 ст. 263 КК), 30 (19,7%) – за носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу (ч. 2 ст. 263 КК), 2 (1,3%) – за обидва вказані діяння.

У п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України зазначено, що суд призначає покарання, враховуючи ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.

Вивчення судової практики засвідчило, що, призначаючи покарання за незаконне поведіння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, суди враховували найрізноманітніші дані, які стосуються особи винного: його вік, стан здоров'я, перебування на обліку

у лікаря-нарколога та психіатра, наявність судимості, наявність на утриманні неповнолітніх дітей тощо. Проте найчастіше суди враховують характеристики (позитивні, посередні або ж негативні) винних осіб, видані за місцем їхнього проживання (переважно) та (чи) роботи. Доводиться констатувати, що відповідні характеристики суди у жодному із проаналізованих випадків не оцінили критично, хоча є підстави вважати, що принаймні частина позитивних характеристик, врахованих судами при призначенні покарання, містила необ'єктивні дані.

Нерідко суди вкрай поверхово досліджують особу винного, обмежуючись, скажімо, констатацією того, що обвинувачений позитивно характеризується за місцем проживання та не перебуває на обліку у психіатра і нарколога. Іноді ж характеристики особи винного є ще «скупішими». Так, наприклад, характеризуючи особу винного, Кременецький районний суд Тернопільської області у вироку від 10 жовтня 2023 р. зазначив тільки те, що обвинувачений раніше не судимий [1], а Дунаєвецький районний суд Хмельницької області у вироку від 16 листопада 2023 р. обмежився лише врахуванням посередньої характеристики обвинуваченого за місцем його проживання [2]. Водночас у деяких вироках мають місце доволі розлогі характеристики обвинувачених. Так, приміром, Роменський міськрайонний суд Сумської області у вироку від 28 лютого 2024 р. зазначив, що вrahовує дані про особу обвинуваченого, який розлучений, проживає разом із сином 1984 року народження, котрий має статус інваліда II групи та потребує стороннього нагляду, офіційно несе службу у добровольчому формуванні за контрактом, у січні 2024 р. досяг пенсійного віку, на обліку у нарколога чи психіатра не перебуває, раніше до кримінальної або адміністративної відповідальності не притягався, за місцем проживання характеризується позитивно [3].

Лише щодо 9 осіб (5,9%) суд констатував відсутність обставин, які пом'якшують покарання; стосовно ж 143 осіб (94,1%) відповідні обставини були враховані. Серед обставин, які пом'якшують покарання, перерахованих у ч. 1 ст. 66 КК України, враховувались такі: щире каяття (141 особа – 98,6%), активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення (76 осіб – 53,1%), з'явлення із зізнанням (1 особа – 0,7%). Суди також користуються правом визнавати такими, що пом'якшують покарання, й інші обставини, не зазначені в ч. 1 ст. 66 КК України. Такими визнавались: визнання своєї вини (19 осіб – 13,3%), притягнення до кримінальної відповідальності вперше (6 осіб – 4,2%), наявність на утриманні неповнолітніх дітей (2 особи – 1,4%), наявність позитивної характеристики за місцем проживання (1 особа – 0,7%), те, що злочин не спричинив тяжкі наслідки (1 особа – 0,7%), те, що кримінальним правопорушенням шкоди нікому не завдано

(1 особа – 0,7%), те, що винний є особою молодого віку (1 особа – 0,7%), те, що винний є учасником АТО / учасником бойових дій (2 особи – 1,4%), те, що винний є внутрішньо переміщеною особою (1 особа – 0,7%), те, що злочин вчинений після отримання тяжкого поранення та подальшого лікування (1 особа – 0,7%).

Вочевидь, окремі з наведених обставин стосувалися радше особи винного, однак суди, користуючись наданим їм законодавцем правом, помилково зарахували їх до обставин, що пом'якшують покарання. Окремі з перерахованих обставин (скажімо, притягнення до кримінальної відповідальності вперше) навряд чи взагалі можуть претендувати на те, аби їх враховували з метою пом'якшення покарання.

Вище зазначалося, що в якості обставини, яка пом'якшує покарання за розглядувані посягання, суди найчастіше враховують щире каяття. Разом із тим його констатація зазвичай має формальний характер. Тільки в поодиноких випадках суди намагалися пояснити, що вони мали на увазі під щирим каяттям і чому врахували його в якості обставини, яка пом'якшує покарання. Так, наприклад, Оболонський районний суд міста Києва вказав, що щире каяття обвинуваченого виявилось у визнанні ним своєї вини та у його позиції під час розгляду справи [4]. Більш деталізованим є пояснення Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпра, який зазначив, що відносить щире каяття обвинуваченого до пом'якшуючих покарання обставин, оскільки той визнав свою вину, дав правдиві свідчення, щиро жалкує про вчинене, негативно оцінює вчинений ним злочин, бажає виправити ситуацію, яка склалася, демонструє готовність понести заслужене покарання [5].

Свідченням недостатнього розуміння багатьма суддями сутності щирого каяття як пом'якшуючої покарання обставини, на мій погляд, є те, що суди часто враховують в якості обставин, що пом'якшують покарання, і щире каяття обвинуваченого, і визнання ним своєї вини. Цілком очевидно, що щире каяття неможливе без визнання особою своєї вини, а тому подвійне врахування вказаних обставин не є правильним. Зауважу, що в постанові від 22 березня 2018 року Верховний Суд роз'яснив, що розкаяння передбачає, окрім визнання особою факту вчинення злочину, ще й дійсне, відверте, а не уявне визнання своєї провини у вчиненому певному злочині, щирий жаль з приводу цього та осуд своєї поведінки, що передовсім повинно виражатися в намаганні особи відшкодувати завдані злочином збитки, бажанні виправити наслідки вчиненого [6].

Стосовно 139 осіб (91,4%) суд встановив відсутність обставин, які обтяжують покарання; щодо 13 осіб (8,6%) відповідні обставини під час призначення покарання були враховані. Такими, що обтяжують

покарання, суд визнавав такі обставини: рецидив злочинів (7 осіб – 53,8%), вчинення кримінального правопорушення особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів (5 осіб – 38,5%), вчинення злочину з використанням умов воєнного стану (1 особа – 7,7%).

Аналіз практики застосування покарання за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами засвідчив, що угоду про визнання винуватості з прокурором уклали 76 осіб (50%), обвинувачених у вчиненні діянь, передбачених ст. 263 КК України.

Більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, суди призначили 9 особам (5,9%). Із них семи особам призначено інший, більш м'який вид основного покарання, не зазначений в санкції ч. 1 ст. 263 КК (шести особам – штраф, одній особі – арешт). Ще двом особам, засудженим за ч. 1 ст. 263 КК України, суди призначили покарання у виді позбавлення волі нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції цієї частини ст. 263 КК. Водночас варто зазначити, що в деяких випадках, призначаючи більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, суди порушували вимоги ст. 69 КК України. Так, наприклад, Первомайський міськрайонний суд Миколаївської області, призначивши більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, у вирокуну взагалі не вказав на наявність обставин, які пом'якшують покарання, а також не дослідив належним чином особу винного [7]. В інших випадках суди зазначили про наявність обставин, які пом'якшують покарання, однак не з'ясували наскільки ці обставини знижують ступінь тяжкості вчиненого діяння; формально поставилися й до встановлення особливостей особи винного.

Покарання у виді позбавлення волі на певний строк суд призначив 117 особам (77%). Суди призначали цей вид покарання на такі строки: 1 рік – 4 особам (3,4%), 1 рік 6 місяців – 1 особі (0,85%), 2 роки – 3 особам (2,6%), 2 роки 3 місяці – 1 особі (0,85%), 2 роки 6 місяців – 2 особам (1,7%), 3 роки – 83 особам (70,9%), 3 роки 6 місяців – 2 особам (1,7%), 4 роки – 14 особам (12%), 5 років – 7 особам (6%). Таким чином, мінімальний строк призначеного покарання у виді позбавлення волі на певний строк за розглядувані посягання сягав 1 року, максимальний – 5 років. Серед проаналізованих вироків не виявлено жодного випадку призначення винному максимального строку позбавлення волі, передбаченого санкцією ч. 1 ст. 263 КК України, – семи років. Водночас найчастіше суди призначають три роки позбавлення волі.

Покарання у виді обмеження волі, передбачене санкцією ч. 2 ст. 263 КК України, суд призначив 5 особам (3,3%). У всіх вказаних випадках строк обмеження волі становив 2 роки.

Двадцяти семи засудженим (17,8%) суди призначили покарання у виді штрафу, причому шести із них вказане покарання призначено як більш м'яке, ніж передбачено законом (за ч. 1 ст. 263 КК України).

Двом засудженим суд призначив покарання у виді громадських робіт (по 120 годин), ще одному – покарання у виді арешту строком на 6 місяців (як більш м'яке покарання, ніж передбачено законом – за ч. 1 ст. 263 КК України). Крім того, в одному випадку засудженому призначено додаткове покарання у виді позбавлення військового звання «старший солдат».

До реального відбування покарання засуджені 42 особи (27,6%), 110 осіб (72,4%) звільнені від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України). До позбавлення волі на певний строк з реальним його відбуванням засуджені лише 12 осіб, до інших же застосовано штраф, громадські роботи, обмеження волі чи арешт. Таким чином, до реального відбування покарання за розглядувані злочини суди засуджують навіть не кожного третього винного. Варто звернути увагу й на те, що з-поміж 117 засуджених до позбавлення волі на певний строк лише 12 засуджені до реального відбування цього покарання.

Надто поширену практику призначення за розглядувані діяння покарання у виді позбавлення волі на певний строк з наступним звільненням засуджених від його відбування навряд чи можна виправдати. На мій погляд, частково цю проблему можна вирішити шляхом коригування санкції ч. 1 ст. 263 КК України, передбачивши у ній альтернативні позбавленню волі покарання, які суди матимуть змогу призначати засудженим.

Література:

1. Вирок Кременецького районного суду Тернопільської обл. від 10 жовтня 2023 р. (справа № 601/2543/23; провадження № 1-кп/601/233/2023) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114082253>
2. Вирок Дунаєвського районного суду Хмельницької обл. від 16 листопада 2023 р. (справа № 674/1626/23; провадження № 1-кп/674/152/23) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114976386>
3. Вирок Роменського міськрайонного суду Сумської обл. від 28 лютого 2024 р. (справа № 585/4248/23; провадження № 1-кп/585/171/24) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117582372>
4. Вирок Оболонського районного суду міста Києва від 11 жовтня 2023 р. (справа № 756/10481/22; провадження

№ 1-кп/756/849/23) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114090986>

5. Вирок Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська (справа № 199/50/19; провадження № 1-кп/199/173/19) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79089919>

6. Постанова Верховного Суду від 22 березня 2018 р. у справі № 759/7784/15-к. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/73029783>

7. Вирок Первомайського міськрайонного суду Миколаївської обл. (справа № 484/4319/23; провадження № 1-кп/484/348/23) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114044961>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-453-5-3>

ANALYSIS OF THE PRACTICE OF REGULATING ARMS TRAFFICKING IN UKRAINE

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Babikov O. P.

*PhD in Law, Professor
at the Department of Criminal Law
and Process of the Faculty of Law,
National Aviation University, executive
partner at LC "DEFENSORES"*

Бабіков О. П.

*кандидат юридичних наук,
професор кафедри кримінального
права та процесу
Юридичного факультету
Національного авіаційного
університету, керуючий партнер
АО «DEFENSORES»*

Зброя – пристрої, прилади і предмети, спеціально виготовлені, конструктивно призначені і технічно придатні для ураження живої або іншої цілі і які не мають іншого виробничого чи господарсько-побутового призначення.

Право на носіння і перевезення зброї та бойових припасів мають власники або користувачі зброї, які отримали і мають при собі дозвіл органів внутрішніх справ на зброю або ліцензію на здійснення діяльності, пов'язаної з обігом зброї чи дозвіл на придбання, довіз або вивіз зброї.